

Een verrassende ontdekking

Nagelaten verzen van H.A. Sterneberg S.J.

Jan Naaijkens, Cor Swanenberg en ik hebben al weer geruime tijd geleden een bloemlezing samengesteld uit proza en poëzie in Brabants dialect. Die verscheen in 1987 onder de titel 'Hedde gij, zedde gij – Edde gij, zijde gij', het was een uitgave van Het Noordbrabants Genootschap. Ik had als taak teksten uit West-Brabant te verzamelen en vond voor Oosterhout werk van pater H.A. Sterneberg. Ik kwam gedichten van hem tegen in het roemruchte tijdschrift *Brabantia Nostra* en ontdekte vervolgens dat van hem in 1932 in Batavia een dichtbundel was verschenen. Die droeg de sprekende titel 'Een busselke Braobaansch'.

In een uitgebreide inleiding bij Sternebergs dichtbundel, waarvan een fragment in onze bloemlezing is opgenomen, beschreef Piet Kerstens in West-Brabants dialect vol enthousiasme de dichter en zijn werk. Piet Kerstens had pater Sterneberg als pastoor leren kennen in Indië.

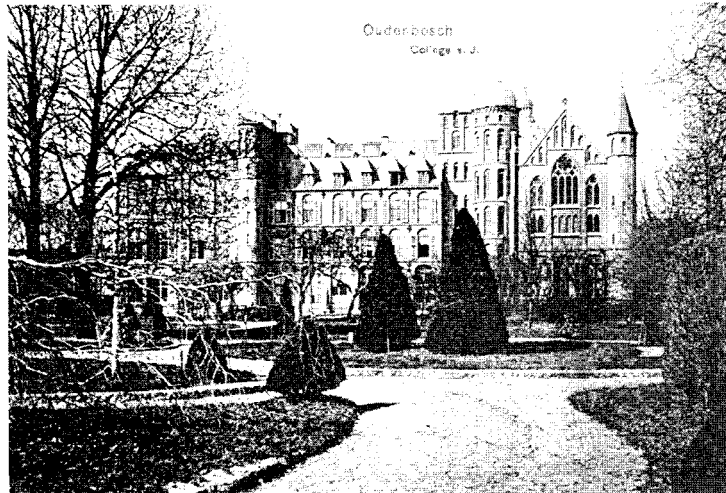
Ik had toen weinig oog voor de inleider. Achteraf bezien was dat niet de eerste de beste. Bij het verschijnen van Sternebergs dichtbundel was hij directeur van de R.K. M.U.L.O. in Batavia. Later werd hij inspecteur van het Westers Lager Onderwijs en lid van de Volksraad en het College van Gedelegeerden van Nederlands-Indië. In de Nederlandse regering in ballingschap in Londen was hij enkele jaren minister. Na de oorlog was hij anderhalf jaar hoofdredacteur van dagblad *De Tijd* en zetelde hij zes jaar in de Eerste Kamer voor de KVP. Geen onaardige loopbaan voor de zoon van een metselaar en stukadoor uit Ginneken, die had mogen 'doorleren' voor onderwijzer.

Nogal wat Nederlanders, zo schrijft de inleider, 'maoke d'r eige in Indië veul grotter as ze zijn

en ok veul dikker dan goed vor d'r is.' Zo niet pastoor Sterneberg. 'Die is nou net percies zoo assie in Oosterhout was, want 't is er eene van Oosterhout. En den tegoeiertrouwen aord van d'Oosterhouters, die heet-ie zuiver as goud bewaard.' Met deze passage uit zijn inleiding zette Piet Kerstens mij in 1987 op het verkeerde been, zo heb ik kortgeleden ontdekt. Hierover dadelijk meer.

De dichter Sterneberg is volgens Piet Kerstens een rasechte kunstenaar. 'Veul meensche 'ebbe dor geen erg in, omdat ie er zelf 'eelemaal gin drukte over mokt.' Hij wordt geïnspireerd door d'eenvoudige schoone dingen van Gods schepping. De lezer zal merken 'da Pastoor Sterneberg veul weg 'eet van dieë Vlaomsche pastoor wor de meensche zo veul van 'oue, Guido Gezelle.' Belangrijk thema van zijn dichtwerk is de liefde voor 't Roomsche laand en volk van Braobaant. Piet Kerstens heeft gelijk: titels als 'Aon m'nen geburtgrond' en vooral 't Schoonblommig Braobaans' spreken voor zich.

Jarenlang had ik mij niet meer met de poëzie van pater Sterneberg beziggehouden, tot ik enkele maanden geleden telefoon kreeg van Frans Gouverneur uit Oudenbosch, die ik reeds ken sinds de middelbare school. Hij had na jaren eens goed gesnuffeld in de nalatenschap van zijn heeroom W(ilhelmus). F.H. Ooijens (1902 – 1972). Deze was priester van het bisdom Breda en was kapelaan geweest in Den Hout, Alphen en Bergen op Zoom. In deze laatste plaats was hij initiator van de jaarlijkse Maria-omwegang. Later werd hij pastoor te Bosschenhoofd en Bergen op Zoom. Tussen een aantal persoonlijke documenten van heeroom Ooijens vond Frans Gouverneur vier schriftjes met gedichten. Op de kaft staat

Voormalig Jezuietencollege Oudenbosch, waar seminaristen filosofie studeerden

de titel 'n Nuuw haffelke' en daaronder de naam van de schrijver: H.A. Sterneberg S.J. In de schriftjes bevinden zich in handschrift 50 genummerde gedichten in Brabants dialect. Frans Gouverneur vroeg mij of ook ik deze dichter kende. En of ik die kende; ik vertelde hem wat ik over de schrijver wist en hoe ik aan die kennis was gekomen. Omdat hij zich onder meer afvroeg hoe de gedichten in de nalatenschap van zijn heeroom terechtgekomen waren, ging Frans op zoek naar verdere biografische gegevens van pater Sterneberg en dat resulteerde voor mij in een verhelderende kijk op de taal van diens gedichten. Bij het samenstellen van onze bloemlezing uit 1987 was ik blind gevaren op de woorden van Piet Kerstens over de afkomst van pater Sterneberg: hij was van Oosterhout. Daar is hij inderdaad geboren op 14 juni 1883 als Hugo Antonius Sterneberg, vierde kind van Gustaf Adolph Carl Sterneberg en Anna Maria Theresia de Bondt. Zijn vader, geboren te Amsterdam, was leerlooier; zijn moeder stamde uit een vooraanstaande Tilburgse familie: haar vader was koopman en gemeenteraadslid. Belangrijk gegeven is echter dat de familie

Sterneberg rond 1886 naar Tilburg is verhuisd. Daar worden nog vier kinderen Sterneberg geboren. De moeder van de latere dichter sterft al in 1893 en ook zijn vader verliest hij op jonge leeftijd, namelijk in 1899. Dan is hij al bezig met zijn gymnasiumopleiding aan het Sint-Willebrorduscollege van de jezuïeten te Katwijk, waar hij tussen 1896 en 1903 verbleef. Na zijn noviciaat in Grave, zijn studie filosofie te Oudenbosch en de afsluitende opleiding aan het Canisianum te Maastricht, volgt in 1916 zijn priesterwijding. Normaal gesproken zou hij vanuit Maastricht naar de missie in Nederlands-Indië zijn vertrokken, maar wegens oorlogsomstandigheden vertrekt Sterneberg pas in 1919. Hij is daarvoor enige tijd aalmoezenier geweest onder Belgische vluchtelingen.

Na een verblijf van 20 jaar keert hij naar Nederland terug en wordt kapelaan te Rotterdam, daar sterft hij op 2 april 1956. Zoals gezegd, leverde de speurtocht van Frans Gouverneur een belangrijk gegeven op voor kennis van het dichtwerk van pater H.A. Sterneberg S.J. Zijn Brabants was niet vanzelfsprekend het Oosterhouts. Bij nader inzien is het het Tilburgs. In zijn bundel 'Een

busselke Braobaansch' valt dat niet zo erg op. Weliswaar schrijft hij overal consequent de 'h', die in Oosterhout niet uitgesproken wordt, maar de taal van zijn uitgegeven werk is in het algemeen toch al gekunsteld. We zouden kunnen spreken van een literair Brabants, zoals de taal van Gezelle en zijn neef Stijn Streuvels literair West-Vlaams waren. Een Brabants en West-Vlaams zoals niemand het ooit gesproken heeft. Verder komt de *aa* voor 'ei' veelvuldig voor, dat is zowel Baronies als Tilburgs, bijvoorbeeld in *haai* (=hei). Tilburgse trekjes bespeuren we in *dè* voor *het* West-Brabants 'da' (=dat). Bij het samenstellen van onze bloemlezing is daar verder niet op gelet. Een kritisch onderzoek had eigenlijk toen al aan het licht moeten brengen dat Sternebergs werk niet onder de plaatsnaam Oosterhout thuishoort. In de nagelaten verzen – in de vier schriftjes ontdekt door Frans Gouverneur – duikt het Tilburgs veel duidelijker op. Opvallend Tilburgs zijn onder meer de nadrukkelijk gerekte 'aa' in woorden als *praacht*, *kraacht*, *belaast*, de 'eu' in *eugen* en *streuptocht*, die andere – o zo Tilburgse – 'eu' in *schreuwen*, *urst* voor 'eerst', *vuutje* voor 'voetje', *allinnigt* en *fiste*, *blaoi* voor 'bladeren'. Het is al Tilburgse muziek die de lezer in de oren klinkt.

Een aantal gedichten in de schriftjes is zeer ernstig en religieus getint, maar er staan ook speelse, muzikale gedichten in die inderdaad

Piet Kerstens.
Foto: arch. Ned. parlement

doen denken aan Guido Gezelle, zoals Piet Kerstens al zei. De titel van de onuitgegeven gedichten, "n Nuuw haffelke", sluit aan bij de titel van Sternebergs bundel uit 1932. De gedichten zijn soms van een jaartal en een plaatsnaam voorzien, bijvoorbeeld 'Bogor 1934'. De

jaartalaanduidingen zijn niet chronologisch. Een enkel gedicht uit het eerste schrift lijkt te dateren uit het begin van de oorlog. Nadere bestudering van de teksten zal daarover duidelijkheid moeten verschaffen.

Frans Gouverneur gaat op zoek naar de band tussen pater Sterneberg en zijn heeroom. Verder gaat hij op zoek naar een antwoord op de vraag hoe een man als Sterneberg ertoe gekomen is in het dialect te gaan dichten. Dat ligt namelijk allerminst voor de hand bij iemand met een Amsterdamse vader en een Tilburgse moeder van goeden huize. Sprak men in Tilburg ten huize van de familie Sterneberg wel Tilburgs? Daarbij komt dat de dichter al vanaf zijn dertiende Tilburg verlaten had.

Ikzelf ga de vijftig gedichten verder bestuderen. Het heeft er alle schijn van dat ze klaar waren voor publicatie. Niet voor niets heet het eerste gedicht 'Veurzaank'. Wellicht dat het alsnog tot een uitgave komt tezamen met een korte biografie van de schrijver.

De twee gedichten die in dit nummer afgedrukt zijn, geven een goede indruk van het talent van de Brabantse priester-dichter, die onmiskenbaar het Brabants in het verre Indië gekoesterd heeft. Hij stond hierin overigens niet alleen. Denk maar aan H. Hollidee (schuilnaam voor E.A. Rovers, 1848 – 1908) uit Asten, C.J.(Kiske) Dekkers, 1887 – 1947, uit Roosendaal, en die andere Brabantse priester-dichter, Piet Heerkens S.V.D., 1897 – 1944, uit Tilburg.

Het gedicht over de rondtrekkende harmonie is zeer klankrijk. Uit de nagelaten verzen van Sterneberg blijkt dat hij belangstelling had voor muziek en zang. Een aantal van zijn gedichten wekken duidelijk de indruk te zijn geschreven op een melodie die de schrijver in zijn hoofd had. Alleen al daarom zou het naar mijn mening de moeite waard zijn het nagelaten werk te gaan publiceren.

Met dank aan Frans Gouverneur, zonder wie dit artikel nooit tot stand zou zijn gekomen.